

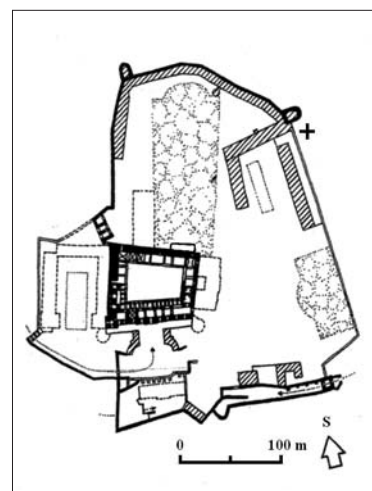
HROMADNÝ NÁLEZ ŽELEZNÝCH PREDMETOV Z BRATISLAVSKÉHO HRADNÉHO VRCHU

JOZEF KOVÁČ

Keywords: Bratislava Castle, hoard, agricultural tools, 9th century

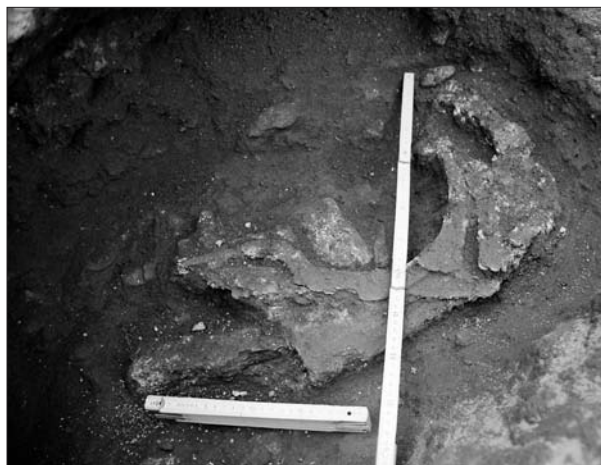
Abstract: A hoard of agricultural tools from the Bratislava Castle hill. In June 2009, a hoard of iron agricultural tools was discovered on the eastern slope of the Bratislava Castle hill. The hoard was found during the excavation of a linear trench about 20 m south of the Luginsland bastion. It comprised a coulter, a ploughshare, five sickles, three axes, two scythes, a hoe and a plough-staff. The find can be dated to the 9th century, probably to its second half.

V súvislosti s projektom rekonštrukcie paláca Bratislavského hradu boli v období jún až august 2009 v areáli hradu a v jeho bezprostrednom okolí realizované zemné práce v podobe líniových výkopov. Ich celková dĺžka bola takmer 2300 m. Prevažná časť výkopov s celkovou dĺžkou skoro 1400 m, viedla po obvodě hradného areálu približne vo vzdialenosti od 2 do 20 m od vonkajšej strany múru opevnenia. Výkopy boli z väčšej časti vedené sekundárne premiešanými vrstvami a dosahovali prevažne hĺbku do 1 m. Jednotlivé úseky mali podobný charakter zvrstvenia ako výkopy v areáli hradu s výraznou prevahou keramického materiálu z 18. a 19. storočia, ale s menším podielom recentných zásahov. Najlepšie zachovaný terén s pôvodným neporušeným zvrstvením sa nachádzal na východnom svahu hradného vrchu. Líniový výkop v tejto časti začínal pri bašte Luginsland, pokračoval južným smerom po vrstevnici až po juhovýchodné nárožie obvodového múru hradného areálu. V severnej časti výkopu pri bašte a v južnom úseku líniového výkopu boli zachované pôvodné vrstvy s nálezmi eneolitického, neskorolaténskeho a časnostredovekého keramického materiálu.



Obr.1: Plán Bratislavského hradu. Miesto nálezu depotu označené +.

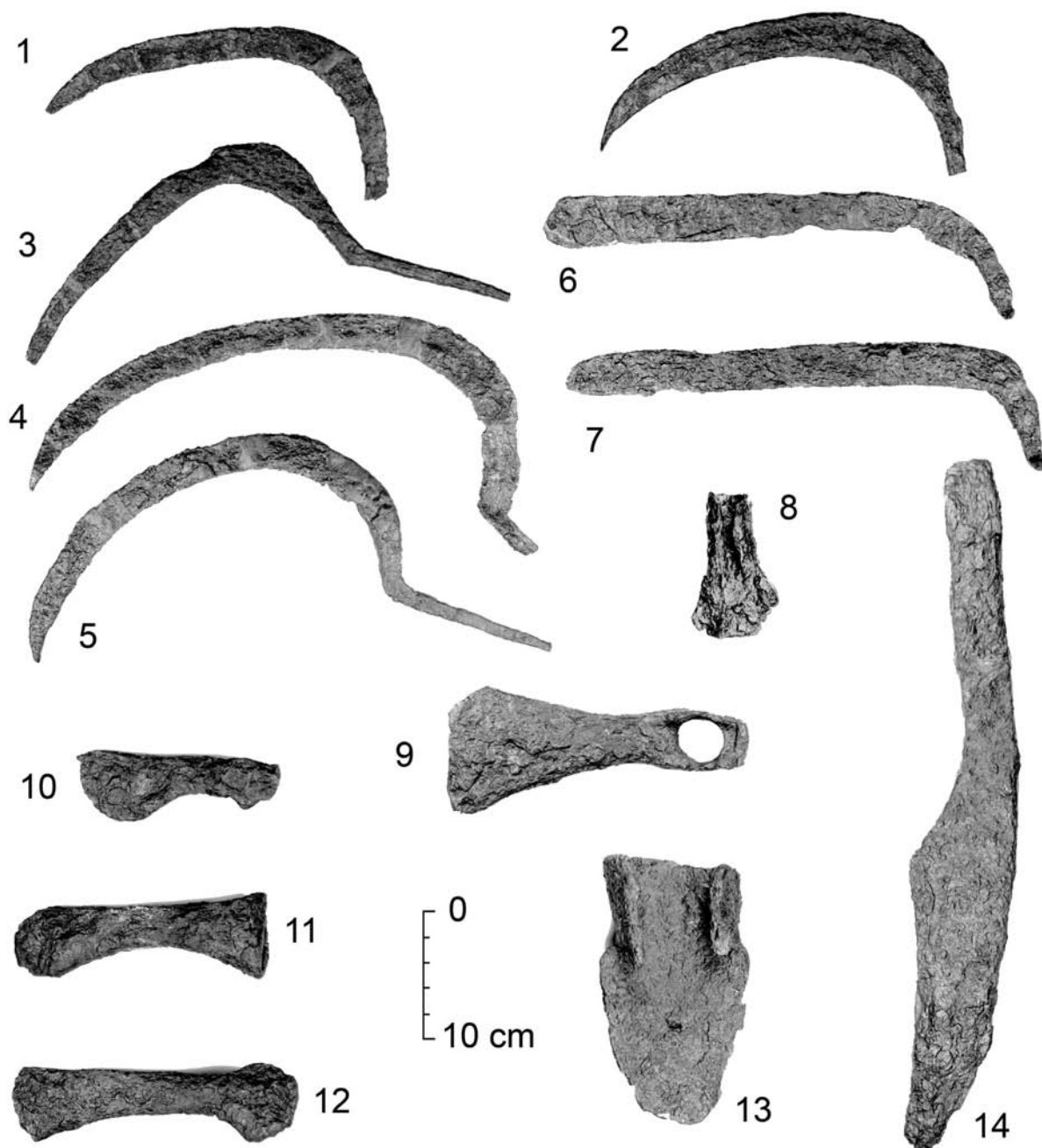
Sledovanie výkopových prác realizovaných na východnej strane hradného vrchu prinieslo nečakaný nález. V severnej časti líniových výkopov pri bašte Luginsland bolo pri obhliadke zemnej ryhy objavené miesto s výraznou kumuláciou korózných produktov červenohnedej farby. Miesto nálezu bolo vzdialené približne 20 m južným smerom od vonkajšej steny múru bašty (obr. 1). Lokálne sfarbenie priestoru výkopu si vyžiadalo zastavenie zemných prác a obhliadku situácie. Následne bolo zistené, že pri realizácii výkopu bola na tomto mieste zasiahnutá okrajová časť skupiny kovových predmetov (obr. 2, 3, 4). Po začistení dna a čelnej steny ryhy boli ďalšie predmety čiastočne viditeľné. Pomocou detektoru kovov bol zistený približný rozsah plochy uloženia predmetov. Prvým krokom bolo zdokumentovanie skutkového stavu a následné preosiatie už nakopanej zeminou z okolia nálezu, zamerané najmä na získanie častí predmetov, ktoré boli poškodené výkopovými prácami.



Obr.2: Hromadný nález poľnohospodárskeho náradia po odstránení zásypu jamy.



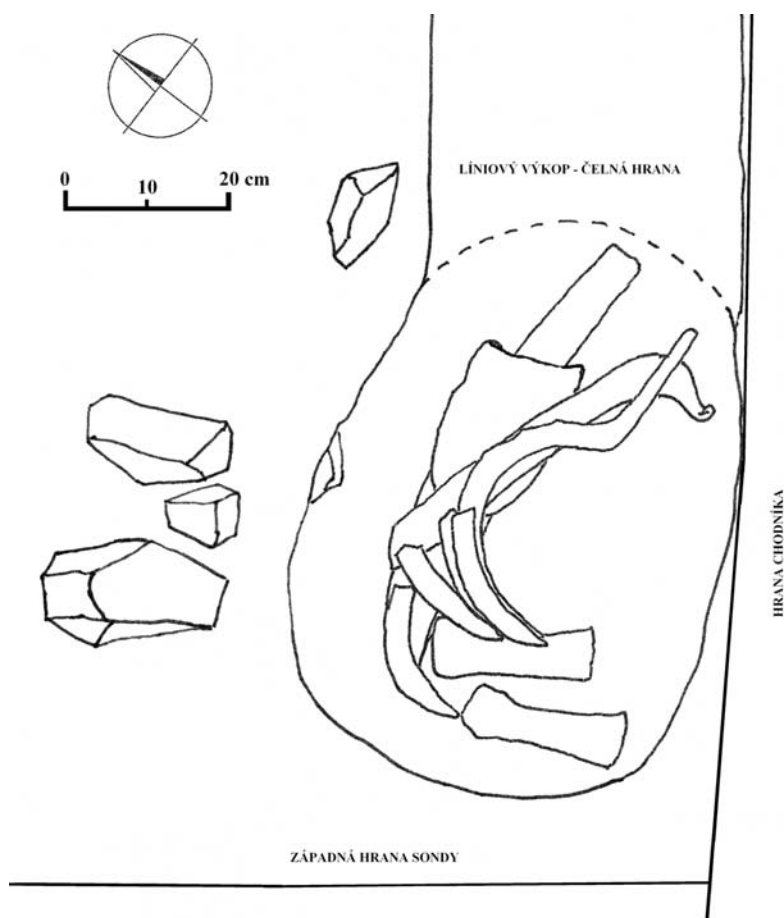
Obr.3: Hromadný nález poľnohospodárskeho náradia. Najnižšia úroveň predmetov – krojidlo (pod ním otká), radlica, sekera II.



Obr.4: Hromadný nález poľnohospodárskeho náradia z bratislavského hradného vrchu:
 1 – kosák IV, 2 – kosák III, 3 – kosák II, 4 – kosák I, 5 – kosák V, 6 – kosa I, 7 – kosa II, 8 – otka, 9 – motyka,
 10 – sekera I, 11 – sekera II, 12 – sekera III, 13 – radlica, 14 – krojidlo.

Pri tejto činnosti sa podarilo nájsť niekoľko úlomkov kosákov, ale aj celých predmetov, ktoré pôvodne patrili k depotu (sekera I, kosa I, motyka). Po preosiati nakopanej zeminy začal postupný odkryv miesta uloženia depotu v širšej vytýčenej ploche s rozmermi 120 x 200 cm. Terén bol na mieste nálezu výrazne svahovitý, čo sa prejavilo aj na sklone vrstiev. Najvyššiu asi 40 cm širokú vrstvu tvorila recentná navážka. Pod ňou sa nachádzala tmavá hnedá hlinitá vrstva s pomerne nevýrazným laténskym a eneolitickým keramickým materiálom, úlomkami zvieracích kostí a prepálenej maznice. Nasledujúci deň bola vrstva dobraná v celom rozsahu sondy takmer po najvyššiu úroveň uložených predmetov. Charakter nálezov sa nezmenil, výrazne však prevažoval eneolitický keramický materiál. Na skúmanej ploche sa objavilo niekoľko lomových kameňov, odkrytý rozsah však neumožňoval vyvodit' širšie vzťahy. Rovnako sa nepodarilo doložiť priamu súvislosť kameňov a uloženia depotu, napríklad prekrytie predmetov skalami. Po dobraní plochy tesne nad úroveň najvyšších predmetov, bol detektorom kovov určený presný rozsah depotu. Priestor nad predmetmi nevykazoval oproti okolitej tmavej hlinitej vrstve na prvý pohľad žiadne rozdiely. Ani pôvodný tvar jamy pre uloženie depotu sa na základe farebnej odlišnosti hliny nepodarilo s určitou rozpoznať. Jej zásyp však vykazoval menšiu hutnosť, ako neporušené okolie a pri odseparovaní hlinitej

výplne sa postupne objavila jama oválneho tvaru. Zo zásypu bola odobratá vzorka na ďalšie skúmanie. Výrazný rozdiel sa objavil v materiále, ktorý sa našiel v zásype jamy. Na rozdiel od keramických nálezov zo širšieho okolia depotu bol tesne nad predmetmi nájdený črepový materiál datovateľný do 9. storočia (dva črepy s viacnásobnou vlnkou; obr. 8). Po odstránení výplne jamy sa v jej centrálnej časti objavila skupina železných predmetov, ktoré boli navzájom spojené koróznymi produktmi. Najvyššie uložený predmet v neporušenej časti depotu (kosák I), sa nachádzal v hĺbke 88 cm od súčasného povrchu (úroveň chodníku nad nálezmi) v nadmorskej výške 188,29 m n. m. Bpv. Dno jamy, v ktorej boli predmety uložené, sa nachádzalo v úrovni 188,18 m n. m. Bpv. V odkrytej jame oválneho tvaru s rozmermi približne 50 x 70 cm sa nachádzala skupina jedenástich železných predmetov (obr. 2, obr. 5). Celkovo hromadný nález pozostával zo štrnástich predmetov – krojidla, radlice, piatich kosákov (kosáky I -V), dvoch kos (kosa I, II), motyky, otky a troch sekier (sekery I -III) (obr. 4, obr. 6, obr. 7). Tri predmety – sekera I, kosa I a motyka – boli ale od depotu neodborne oddelené pri zemných prácach a našli sa v nakopanej zemine. Pomerne dobre zachované predmety boli z väčšej časti dôkladne poukladané na sebe v niekoľkých úrovniach. Na najvyššej úrovni sa nachádzala skupina piatich kosákov, z ktorých štyri boli výrazne poškodené zásahom pri zemných prácach. V pôvodnej polohe ostali len časti čepelí s hrotmi, pričom časti s trňmi pre rukoväte boli násilne oddelené pracovníkmi stavby. Zachované pozostatky kosákov však umožnili ich presnú lokalizáciu. Na najnižšej úrovni bolo uložené masívne krojidlo a otká, ktorá ležala pod ním. Juhozápadne od nich sa nachádzali sekery II a III. Na krojidle ležala radlica, cez ktorú bola položená kosa II, s hrotom otočeným severozápadným smerom. Pozdĺžna os depotu prebiehala približne v smere východ – západ, pričom kosáky boli hrotmi orientované južným smerom. Dve sekery (sekery II a III), ktoré boli uložené v juhozápadnej časti súboru, boli orientované v smere juhovýchod – severozápad. Ich ostrie bolo obrátené juhovýchodným smerom. Ako sme už spomenuli, niektoré predmety sa nám nepodarilo zdokumentovať v ich pôvodnej polohe, nakoľko boli pracovníkmi stavby premiestnené a ponechané v nakopanej zemine. Týmito nálezmi sú sekera I, kosa I a motyka, ktoré sa pravdepodobne nachádzali v porušenej východnej časti depotu. S týmito predmetmi boli vykopané a vyhodené aj odlomené časti kosákov. Niektoré z nich sa už nepodarilo dohľadať ani po dôkladnom prezretí nakopanej zeminy. Čerstvé lomy však ukazujú na poškodenie pri kopaní líniového výkopu. Pri prezeraní predmetov pred ich vyzdvihnutím sme sa pokúšali objaviť v korózných produktoch zachované stopy po tkanine, dreve alebo po inom materiále, ktorý mohol poslúžiť ako obal na deponované predmety. Celkovo sa ale zdalo, že nálezy boli poukladané voľne bez



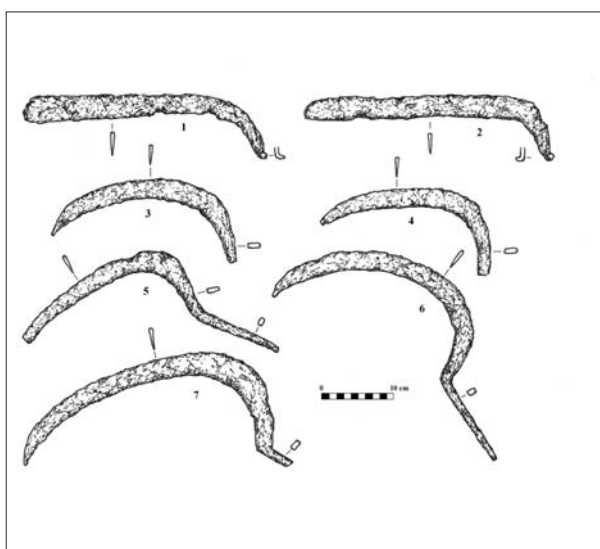
Obr.5: Hromadný nález poľnohospodárskeho náradia. Uloženie predmetov v depote a tvar jamy.

obalu alebo inej úpravy do vykopanej jamy. Uložené boli ale dôkladne, pričom základom celého bloku vystavaného z predmetov, bolo rozmerné krojidlo, na ktoré bola položená radlica, kosa a kosáky. Rovnako sa nám nepodarilo doložiť prekrytie depotu kameňmi alebo inú úpravu priestoru uloženia. Predmety sme po zdokumentovaní situácie postupne vyzdvihli. Celý proces bol priebežne fotograficky dokumentovaný. Odkryv nálezu vyvolával pozornosť prítomnej verejnosti. Práce tak museli byť realizované pomerne rýchlo, nakoľko sa miesto nálezu nachádzalo už mimo hradného areálu a bolo verejnosti voľne prístupné. Nebolo tak možné ponechať ešte predmety na mieste a venovať ich vyzdvihnutiu maximálnu pozornosť. V ideálnom prípade mal byť depot vyzdvihnutý v jednom celku aj s blokom zeminy a oddeľovanie predmetov sa malo vykonať až v laboratórnych podmienkach. Túto možnosť sme ale v teréne vyhodnotili ako nereálnu vzhľadom na miesto nálezu, naše možnosti a časové obmedzenie.

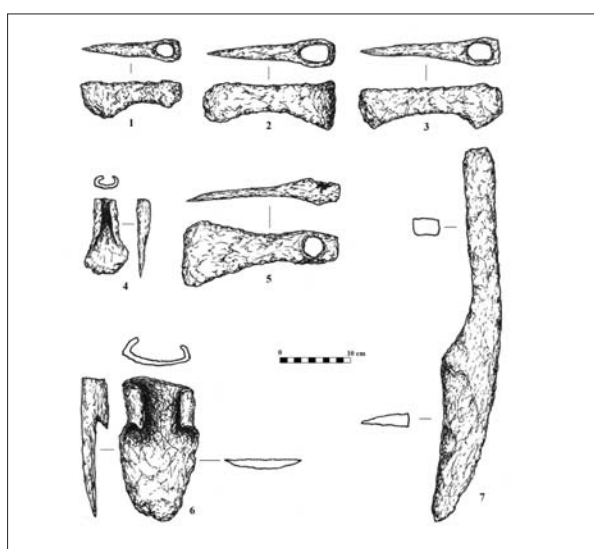
OPIS PREDMETOV

Krojidlo (čerieslo)

Najrozmernejší predmet v hromadnom náleze predstavuje masívne krojidllo, ktoré bolo pracovnou časťou orného zariadenia (obr. 3, obr. 5, obr. 4: 14, obr. 7: 7). Pri práci bývalo umiestnené pred radlicou a uľahčovalo orbu rozrývaním pôdy. Čerieslo s priamou násadou a výrazným prechodom do čepele má mierne prehnutú čepelovú časť. Uložené bolo v najnižšej úrovni jamy a tvorilo podklad pre väčšinu predmetov z depotu. Orientované bolo v smere východ – západ, ostrie bolo otočené južným a hrot západným smerom. Rozmery nálezu: celková dĺžka: 540 mm, maximálna šírka v mieste britu: 78 mm, maximálna šírka v mieste násady: 42 mm, hrúbka v mieste násady: 35 mm, hrúbka v mieste britu 25 mm. Svojimi rozmermi patrí krojidllo medzi najväčšie nálezy tohto druhu z nášho územia. Podobné čeriesla boli súčasťou viacerých depotov. Ako príklady možno uviesť tieto súbory: Sklabiňa (Hrubec 1965, 415-422), Zádiel (Budinský-Krička 1963, 220-223), Žabokreky (Točík 1963, 601, obr. 202), Žitavská Tôň (Eisner 1948, 372, obr. 2), Vršatské Podhradie (Holá/Furmánek 1970, 75 – 82), Pobeďim – depot II (Bartošková 1986, 38-40, obr. 13 C), Žabokreky – depot I (Bartošková 1986, 60, 61, obr. 19 B), Bojná – Bojná II a III, Veľký Klíž, Vrbové, Zemianske Podhradie (Turčan 2012, 53, tab. LII: 1, 2; LXV: 1, 2; LXVI: 3; LXXXI: 1-3; LXXXII: 16; LXXXVI: 1; XCI: 1, 3) a Gajary – Pustatina Vráblicova (Eisner 1939-46, 103, 104, obr. 6, obr. 7, 8).



Obr.6: Hromadný nález poľnohospodárskeho náradia z bratislavského hradného vrchu: 1 – kosa I, 2 – kosa II, 3 – kosák III, 4 – kosák IV, 5 – kosák II, 6 – kosák V, 7 – kosák I.



Obr.7: Hromadný nález poľnohospodárskeho náradia z bratislavského hradného vrchu: 1 – sekera I, 2 – sekera II, 3 – sekera III, 4 – otká, 5 – motyka, 6 – radlica, 7 – krojidllo.

Radlica

Ďalším predmetom v depote, ktorý bol rovnako súčasťou orného zariadenia (pravdepodobne toho istého spolu s nájdeným krojidlom), je masívna, symetrická listovitá radlica s dobre vyvinutými ramienkami (obr. 3, obr. 4:13, obr. 5, obr. 7: 6). Uložená bola priamo na krojidllo vo východnej časti depotu, pričom boli jej ramienka otočené smerom k nemu. Orientovaná bola v smere východ – západ, s hrotom otočeným západným smerom. Podľa typológie slovanských železných predmetov, ktorú uvádza vo svojej práci A. Bartošková (Bartošková 1986, 5-9), je možné radlicu bližšie určiť ako listovitú radlicu s čepeľou približne v tvare rovnoramenného trojuholníku a s dobre vyvinutými ramienkami – typ I C (Bartošková 1986, 7- 8, obr. 2., I C). Rozmery nálezu: celková dĺžka: 205 mm, maximálna šírka čepele: 120 mm, maximálna hrúbka čepele: 22 mm, dĺžka ramienok: 79 mm, šírka upevňovacej časti: 105 mm, maximálna hrúbka upevňovacej časti: 17 mm. Podobné nálezy boli súčasťou viacerých depotov. Ako príklady možno uviesť tieto súbory: Sklabiňa (Hrubec 1965, 415-422), Žabokreky (Točík 1963, 601, obr. 202), Zádiel (Budinský-Krička 1963, 220-223), Vršatské Podhradie (Holá/Furmánek 1970, 75-82), Žabokreky – depot I (Bartošková 1986, 60-61, obr. 19. B), Bojná II, III, IV, Vrbové, Zemianske Podhradie (Turčan 2012, 52, tab. LIV: 6; LXIV: 4; LXVI: 1, 2; LXVIII: 1, 2, 4; LXXXV: 1-5; LXXXVI: 6, XCII: 3, 7, 8) a Moravský Ján (Eisner 1941, 153, 154).

Kosáky

Najpočetnejšie zastúpeným druhom náradia v depote boli kosáky (kosáky I-V), ktoré sa nachádzali v najvyššej úrovni súboru (obr. 2, obr. 5). Všetky boli uložené približne v smere východ – západ, pričom boli ich zahnuté

hroty orientované južným smerom. Niektoré odlomené časti kosákov sa napriek snahe nepodarilo dohľadať, preto sú tieto nálezy v rôznom stupni zachovania. Kosák I (obr. 4: 4, obr. 6: 7) je takmer úplný, chýba mu koncová časť trňa pre rukoväť, hrot je zhrubnutý a priečne rozkutý. Kosák II (obr. 4: 3, obr. 6: 5) bol takmer úplný, chýbal hrot čepele. Kosák III (obr. 4: 2, obr. 6: 3) má čepeľ ulomenú v mieste ohybu pri rukoväti, hrot je zhrubnutý a priečne rozkutý. Kosák IV (obr. 4: 1, Obr. 6: 4) mal čepeľ ulomenú v mieste ohybu pri rukoväti, hrot bol zatupený. Kosák V (obr. 4: 5, obr. 6: 6) bol úplný, hrot mal zhrubnutý a priečne rozkutý. Podľa typológie železných predmetov A. Bartoškovej (Bartošková 1986, 5-9) patrí všetkých päť kosákov k jednému typu. Je ním typ II – kosák s odsadenou rukoväťou, ktorého najväčšie zakrivenie je v jednej tretine od nasadenia rukoväte. Ostrie je od nasadenia rukoväte až k miestu najväčšieho zaoblenia tupé, niekedy býva aj čiastočne zúbkované. Hrot je tupý, zahnutý alebo priečne rozkutý (Bartošková 1986, 7, 8, obr. 2, II). Kosáky tohto typu boli používané na zber obilia tzv. hrstovaním - pridžňaním klasov rukou a podrezávaním stebiel (Beranová 1975, 20). V hromadných nálezoch sú najpočetnejšie zastúpeným predmetom už v predveľkomoravskom období (Bartošková 1986, 110), pričom sa objavujú v poľnohospodárskom inventári rímskych provincií (Beranová 1980, 202). Používané boli pri poľnohospodárskych prácach a tvorili bežný inventár v domácnostiach (Turčan 2012, 53). Rozmery nálezov: kosák I: celková dĺžka: 370 mm, maximálna šírka čepele: 36 mm; kosák II: celková dĺžka: 366 mm, maximálna šírka čepele: 34 mm; kosák III: celková dĺžka: 270 mm, maximálna šírka čepele: 36 mm; kosák IV: celková dĺžka: 260 mm, maximálna šírka čepele: 30 mm; kosák V: celková dĺžka: 400 mm, maximálna šírka čepele: 30 mm, dĺžka trňa pre rukoväť: 130 mm. Podobné nálezy boli súčasťou viacerých depotov. Ako príklady možno uviesť tieto súbory: Žabokreky (Bartošková 1986, 60, 61, obr. 19 B), Kúty – Čepangát (Kraskovská 1947, 159, tab. II:15-18, III:14), Bojná – II, III, IV, Divinka, Horné Plachtince, Veľký Klíž a Vrbové (Turčan 2012, 54, tab. LIII: 7; LIV: 3-5; LXIV: 1-3; LXVII: 2-4; LXIX: 5, 7-9; LXX: 6; LXXXII: 14; LXXXVI: 2, 3; LXXXVIII: 1-4).

Kosy

Ďalším druhom poľnohospodárskeho náradia v depote je kosa, ktorá bola zastúpená v súbore dvomi nálezmi. Obidve sa dochovali v úplnom stave, neporušené sú aj ich upevňovacie výčnelky. Kosa I (obr. 4: 6, obr. 6:1) bola nájdená pri prezeraní nakopanej zeminu a nepoznáme jej pôvodné umiestnenie v depote. Pravdepodobne sa však nachádzala v jeho východnej časti. Kosa II (obr. 4: 7, obr. 5, obr. 6: 2) bola uložená v neporušenej časti depotu a ležala priamo na radlici. Orientovaná bola v smere juhovýchod – severozápad, pričom hrot smeroval severozápadným smerom. Podľa typológie A. Bartoškovej patria obidve k typu tzv. krátkej kosa s rovnou čepeľou – typ II (Bartošková 1986, 8, 9, Obr. 2, II), ktoré sa používali na kosenie trávnych porastov (Beranová 1980, 235; Bartošková 1986, 110). Rozmery nálezov: kosa I: celková dĺžka: 360 mm, maximálna šírka čepele: 40 mm; kosa II: celková dĺžka: 360 mm, maximálna šírka čepele: 34 mm. Podobné nálezy pochádzajú z viacerých depotov z nášho územia. Ako príklady možno uviesť tieto súbory: Žabokreky (Bartošková 1986, 60, 61, obr. 19 B; Točík 1963, 601, obr. 202), Vršatské Podhradie (Holá/Furmánek 1970, 75-82), Bojná IV, Divinka a Zemianske Podhradie (Turčan 2012, 53, tab. LXVII: 10, tab. LXIX: 10, tab. XCIII: 11-13).



Obr.8: Keramické nálezy zo záspy jamy pre depot.

Motyka

Súčasťou hromadného nálezu bola aj motyka s poškodeným vejárovitým ostrím (obr. 4: 9, obr. 7: 5). Otvor pre násadu je oválny a po jeho stranách sa nachádzajú zaoblené výčnelky. Tyl je krátky s nepravidelnou štvorhrannou plochou. Motyka bola nájdená pri prezeraní nakopanej zeminu a nepoznáme jej pôvodné umiestnenie v depote. Pravdepodobne sa však nachádzala v jeho východnej časti. Rozmery nálezu: celková dĺžka: 220 mm, šírka zachovanej časti ostria: 95 mm, dĺžka otvoru pre násadu: 40 mm, šírka otvoru: 32 mm. Nálezy tohto typu sa rovnako

objavujú v slovanských depotoch z nášho územia. Ako príklady možno uviesť tieto súbory: Sklabiňa (*Hrubec 1965*, 415-422), Vršatské Podhradie (*Holá/Furmánek 1970*, 75-82), Žabokreky (*Točík 1963*, 601, obr. 202), Bojná II a III (*Turčan 2012*, 55, tab. LIII: 1, 3, LXV: 3, 4), Gajary – Pustatina Vráblicova (*Eisner 1939-46*, 103, 104, obr. 6, obr. 7, 8) a Moravský Ján (*Eisner 1941*, 153, 154).

Otka (styk)

Súčasťou depotu bola otka, menší motyčkovitý nástroj s tuľajkou vykovanou z prehnutých ramienok so širokým, čiastočne odlomeným ostrím (obr. 4: 8, Obr. 7 : 4). Tento predmet ležal priamo na dne jamy vo východnej časti depotu a bol prekrytý krojidlom. Jeho orientácia bola v smere východ – západ, ostrie smerovalo na východ. Rozmery nálezu: celková dĺžka: 105 mm, šírka zachovanej časti ostria: 55 mm (pôvodná šírka cca 70 mm), šírka v mieste tuľajky: 33 mm, dĺžka ramienok: 60 mm. Funkcia otky mohla byť rôzna, používala sa na čistenie radlice, poháňanie dobytky, čistenie kopýt, na remeselné práce alebo na práce spojené s opracovávaním dreva (*Eisner 1948*, 385; *Bartošková 1986*, 72; *Turčan 2012*, 55). Aj tento predmet sa v náplni slovanských depotov z nášho územia už objavil. Ako príklady možno uviesť nálezy z týchto súborov: Žabokreky (*Točík 1963*, 601, obr. 202), Bojná II (*Turčan 2012*, 55, tab. LIII: 2, 4) a Moravský Ján (*Eisner 1941*, 153, 154).

Sekery

Výraznú zložku depotu tvorili tri sekery (sekery I, II a III). Dve masívne sekery II a III, boli uložené na dne jamy v západnej neporušenej časti depotu (obr. 2, obr. 5). Orientované boli približne v smere severozápad – juhovýchod, pričom ich ostria boli otočené juhovýchodným smerom. Najmenšia sekera I (obr. 4: 10, obr. 7: 1) bola nájdená v sekundárnej polohe v nakopanej zemine a nepoznáme jej pôvodné umiestnenie v depote. Pravdepodobne sa však nachádzala v jeho východnej časti. Sekera II (obr. 4: 11, obr. 7: 2) je pomerne úzkeho tvaru bez predĺženého tylu a bez ostňov pri otvore pre násadu, ktorý je približne trojuholníkového tvaru. Podľa typológie A. Bartoškovej ju možno priradiť k typu II B (*Bartošková 1986*, 5, 6, obr. 1. II B). Rozmery nálezu: celková dĺžka: 190 mm, šírka ostria (poškodené): 30 mm, pôvodná šírka cca 60 mm, hrúbka v polovici tela: 30 mm, hrúbka v mieste otvoru pre násadu: 45 mm, dĺžka otvoru pre násadu: 45 mm, šírka otvoru: 30 mm. Sekera III (obr. 4: 12, obr. 7: 3) je tiež úzkeho tvaru a má pri otvore pre násadu zachované zaoblené ostne. Otvor je oválneho tvaru, tyl je krátky s plochou. Podľa typológie A. Bartoškovej ju je možné priradiť k typu II A/b (*Bartošková 1986*, 5, obr. 1. II A/b). Rozmery nálezu: celková dĺžka: 200 mm, šírka ostria: 60 mm, šírka pri otvore pre násadu: 52 mm, hrúbka v polovici tela: 20 mm, hrúbka v mieste otvoru pre násadu: 45 mm, dĺžka otvoru pre násadu: 40 mm, šírka otvoru: 35 mm. Sekery obidvoch typov sa v náplni slovanských depotov z nášho územia už objavili. Ako príklady možno uviesť nálezy z týchto súborov: Vršatské Podhradie (*Holá/Furmánek, 1970*, 75–82) a Žitavská Tôň (*Eisner 1948*, 372, obr. 2). Tretia, najmenšia sekera I (obr. 4:10, obr. 7: 1), ktorá bola nájdená v nakopanej zemine, má telo vybiehajúce do širšieho ostria. Jej tvar je však výrazne pozmenený koróziou a neodborným vyzdvihnutím, čo sťažuje presné určenie nálezu. Pri otvore pre násadu oválneho tvaru sa pravdepodobne nachádzali štyri zaoblené ostne, z ktorých sa však zachoval len jeden smerujúci nadol. Tyl je krátky, nepravidelného štvorhranného tvaru. Podľa rovnakej typológie A. Bartoškovej ju je možné s istými výhradami priradiť k typu II A/d (*Bartošková 1986*, 6, obr. 1, II A/d). Rozmery nálezu: celková dĺžka: 145 mm, šírka ostria (poškodené): 55 mm, šírka pri otvore pre násadu: 38 mm, hrúbka v polovici tela: 18 mm, hrúbka v mieste otvoru pre násadu: 40 mm, dĺžka otvoru pre násadu: 34 mm, šírka otvoru: 30 mm. Aj tento predmet sa v náplni slovanských depotov z nášho územia už objavil. Ako príklad možno uviesť nález z Vršatského Podhradia, sekera z tohto depotu je však väčšia (*Bartošková 1986*, 58, obr. 18: B 4). Sekery podobných tvarov sú súčasťou významného depotu z moravských Mikulčíc, ktorý bol nájdený pri výskume kostola č. 8 (*Bartošková 1986*, 25-28, obr. 9-27, 28). Funkčné zaradenie sekier je väčšinou problematické, nakoľko bola sekera pomerne univerzálny nástroj a mohla dobre poslúžiť aj ako zbraň.

Vyhodnotenie nálezu

Pri otázke datovania depotu železných predmetov z Bratislavského hradu je možné konštatovať, že svojim zložením patrí do širokej skupiny hromadných náleзов z veľkomoravského obdobia. Precíznejšie časové zaradenie depotov poľnohospodárskeho náradia je však všeobecne považované za problematické, nakoľko jednotlivé predmety takmer nepodliehali výraznejším tvarovým zmenám. Analogické nálezy sa objavujú v niektorých hromadných náleзоch z územia Slovenska a Moravy, ktoré sú datované do veľkomoravského obdobia. Zo slovenských náleзов sú rovnaké predmety najmä v depotoch zo Zádielu, Žitavskej Tôňe, Žabokrekov, Vršatského Podhradia, Zemianskeho Podhradia, Vrbového, Veľkého Klížu a Bojne. Takmer identické predmety boli súčasťou významného depotu železných predmetov z moravských Mikulčíc, ktorý bol objavený pri výskume kostola č. 8. Ani keramický materiál získaný pri odkrývaní náleзу neprispieva výrazne k možnosti jednoznačného precízneho datovania. Depot je ale možné zaradiť na základe porovnávania a po vyhodnotení keramických sprievodných náleзов do 9. storočia, prav-

depodobne do jeho druhej polovice. Dôvody jeho uloženia nám zostávajú prirodzene neznáme a môžu byť rôzne (Pleiner 1962, 185-187; Novotný 1963, 37, 38; Bartošková 1986, 108, 109; Turčan 2012, 45, 46). Pravdepodobne však ide o predmety ukryté v nepokojných časoch, ku ktorých vyzdvihnutiu už z nezistiteľných príčin nedošlo. S ohľadom na miesto nálezu depotu a jeho skladbu však nemožno vylúčiť ani kultové dôvody jeho uloženia. Blízkosť valu hradiska, orientácia predmetov v depote a jeho zloženie, môžu byť v budúcnosti podkladom k ďalším interpretáciám. Skutočné dôvody uloženia tohto depotu nám však ostanú neznáme aj naďalej.

LITERATÚRA

- Bartošková 1986* – A. Bartošková: Slovanské depoty železných predmetů v Československu. Stud. Arch. Ústavu ČSAV 13/2. Brno 1986.
- Beranová 1975* – M. Beranová: Zemědělská výroba v 11. – 14. století na území Československa.. Stud. Arch. Ústavu ČSAV III - 1. Brno 1975.
- Beranová 1980* – M. Beranová: Zemědělství starých Slovanů. Praha 1980.
- Budinský-Krička 1963* – V. Budinský-Krička: Príspevok k poznaniu slovanského osídlenia na juhovýchodnom Slovensku, Štud. Zvesti AÚ SAV 11, 1963, 209-228.
- Eisner 1941* – J. Eisner: Ein Hortfund der älteren Burgwallzeit aus der Slowakei, In: Altböhmen und Altmähren I, Leipzig 1941, 153-171.
- Eisner 1939-46* – J. Eisner: Sídliště ze starší doby hradištní v slovenském Pomoraví, Pam. Arch. 42, 1939-46, 94-105.
- Eisner 1948* – J. Eisner: Základy kovářství v době hradištní v Československu, Slavia Ant. I, 1948, 367-396.
- Holá/Furmánek 1970* – J. Holá/V. Furmánek: Metalografický rozbor slovanských železných predmetů z Vršatského Podhradí, okr. Považská Bystrica, Štud. Zvesti AÚ SAV 18, 1970, 75-82.
- Hrubec 1965* – I. Hrubec: Depot železných nástrojov zo Sklabine, Slov. Arch. 13, 1965, 415-422.
- Kraskovská 1947* – L. Kraskovská: Zpráva o staroslovanskom nálezisku pri Kútoch, Hist. Slov. V, 1947, 158-162.
- Novotný 1963* – B. Novotný: Výzkum velkomoravského hradiště „Pohansko“ u Nejdku na Lednickém ostrově, Pam. Arch. LIV, 1963, 3-38.
- Pleiner 1962* – R. Pleiner: Staré evropské kovářství. Praha 1962.
- Točík 1963* – A. Točík: Súčasný stav archeologického bádania najstarších dejín slovanského národa, Arch. Rozhledy XV, 1963, 591-624.
- Turčan 2012* – V. Turčan: Depoty z Bojne a včasnostredoveké hromadné nálezy železných predmetov uložené v zbierkach SNM – Archeologického múzea. Zborník SNM – Archeológia, Supplementum 6, Bratislava 2012.

EIN EISENHORTFUND AUS DEM BRATISLAVAER BURGBERG

JOZEF KOVÁČ

Bei Aushubarbeiten in unmittelbarer Umgebung der Bratislavaer Burg entdeckte man im Juni 2009 am östlichen Hang des Burgberges einen Hortfund mit eisernen landwirtschaftlichen Geräten. Das Depot fand man beim Ausheben eines Liniengrabens, ungefähr 20 m südlich der Luginsland-Bastei. Der Hortfund umfasste ein Sech, eine Pflugschar, fünf Sicheln, drei Äxte, zwei Sensen, eine Hacke und eine Pflugreute. Aufgrund eines Vergleichs mit analogen Funden und nach Auswertung des keramischen Begleitinventars ist es möglich, das Depot ins 9. Jahrhundert zu datieren, vermutlich in seine zweite Hälfte. Vergleichbare Gegenstände erschienen auch in Hortfunden aus Zádiel, Žitavská Tůň, Žabokreky, Vršatské Podhradie, Zemianske Podhradie, Vrbové, Velký Klíž, Bojná sowie in denen aus Mikulčice in Mähren.

(Preklad Jana Kličová)

Mgr. Jozef Kováč
Mestský ústav ochrany pamiatok Bratislava
Uršulínska 9
811 01 Bratislava
kovac.muop@gmail.com